SOVEJA

OFENSIVA NAȚIONALĂ

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA «COOPERATIVA»
6, STRADA BELVEDERE, 6
1913

Prețul 1 leu

www.digibuc.ro

SOVEJA

OFENSIVA NAȚIONALĂ

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA «COOPERATIVA»
6, STRADA BELVEDERE, 6
1913

Prețul 1 leu

www.digibuc.ro

De acelaş:

Către noua generaţie

MINERVA, 1912.

www.digibuc.ro

O nouă orientare

Dela războiul pentru neatârnare, România n'a mai trecut printr'o situaţie atât de serioasă ca cea de astăzi. Dorim ţării noastre cea mai deplină izbândă şi sântem siguri că la urma urmei o va şi dobândi. Pentru a face însă faţă nevoilor momentului, trebuie să ne limpezim mai întâi cugetul, privind împrejurările cu cea mai deplină sinceritate ;—numai astfel vom puteà înţelege de ce am trăit ani şi ani de zile alături de realitate şi pentru ce în multe priviri, am dat vieţii statului nostru o falşă orientare.

*

Cum ne-am întors dela Plevna?—Cu amărăciunea în suflet şi cu Basarabia pierdută. Pentru alţii mai puteau fi îndoeli asupra drumului de urmat în viitor. Pentru un neam ca al nostru, rupt în şapte bucăţi şi lipsit de prieteni, nu erà decât o

www.digibuc.ro

singură cale: Românii ajunşi la neatârnare trebuiau să se bizue mai întâi de toate pe ei, şi să se folosească de toate împrejurările potrivit cu interesul lor şi cu pilda altor neamuri.

După căderea dela Iena, Prusia, chiar de a douazi, n'a avut decât un gând: regenerarea sufletească şi închegarea unităţei naţionale. Dela universitatea din Berlin, întemeiată de Humboldt, şi până la cea din urmă şcoală de cătun; dela cazarma regimentelor de gardă şi până în şcoalele de gimnastică, generalii şi educatorii Prusieni au propoveduit poporului lor o singură ideie: ofensiva naţională. Şi, an după an, sufletul naţiunei a vibrat tot mai puternic, până ce la 1870, însufleţirea s'a ridicat ca valul pe vreme de furtună, iar Wilhelm I s'a încununat la Versailles impărat al Germaniei întregi.

Japonezii, alţi realişti, îndată după tratatul dela Simonoseki, unde pierduseră din cauza Ruşilor roadele războiului împotriva Chinei, au şi făcut planul ofensivei. Mutsu-Hito, ca un adevărat părinte al patriei, a dat toată lista sa civilă pentru flotă; au contribuit proporţional toţi slujbaşii statului şi, după 10 ani, Togo, Kuroki, Nodzu şi Noghi, în lupte uriaşe au

www.digibuc.ro

dat țării lor un avânt, pe care nici o putere pământească nu-l va mai puteà oprì.

Până și Bulgarii, ca să luăm un exemplu mai mic, cu gândul la idealul lor istoric, deși popor sărac, au cheltuit anual pentru școală 25 mil. dintr'un buget de 190 mil. iar pentru armată au dat aproape o treime din tot venitul statului,—ca și cum ar fi așteptat în orice clipă începutul războiului.

Și așa au făcut și fac peste tot, toți cei ce înțeleg aspirațiile sufletului național.

*

Care a fost gândul nostru, după ce ne-am ales cu hotarele din 1878?

E rușinos de spus, dar vorba istoricului: *facta infecta fieri non possunt*—faptele sunt fapte, nu pot fi nici tăgăduite și nici suprimate. După războiu, cuvântul de raliare pentru unii a fost *enrichissez vous* păcătoasă formulă a burghezici franceze dela mijlocul veacului trecut, iar pentru alții, mai academici, faimoasa lozincă a organizării statului!

Nici că se puteà pentru o țară cu atâți dușmani o îndrumare mai primejdioasă, care să o ducă mai sigur la paralizie în afară, la rivalități și trivialități înăuntru. Căci dacă un iudivid poate trăì cu un gând mediocru: să cumpere, să vândă, să clă-

www.digibuc.ro

dească, să speculeze capitaluri şi de alde astea, de când e lumea nu s'a pomenit ca un stat şi un neam să trăiască şi să prospereze cu un astfel de ideal. Statul— nu vorbim de contoarele feniciene — e o ideie şi nu poate trăi decât prin ideie şi pentru o ideie.

Iar ideia care trebuià să pătrundă conştiinţa ori cărui om politic după 1878, erà urmätoarea : România nu poate avea sorţi de izbândă în viitor, de cât luptând întâi de toate să asigure existenţa şi persistenţa elementului românesc dimprejur. Şi prin urmare, a doua zi după întoarcerea de la Plevna, trebuià să facem cele mai energice opintiri pentru întărirea armatei. Fiecare manevră trebuià să ne dea fiorul adevăratului războiu. Şi dacă era adevărat că neatârnarea fusese câştigată de «rege şi dorobanţ», trebuià pe deoparte ca opoziţia (conservatoare pe atunci) să renunţe la ori ce gând de frondă contra suveranului, iar guvernul liberal, pe lângă lepădarea de păcatul antidinastic de la Mazar-Paşa, trebuià să păşască repede la împroprietărirea ţărănimei, din care se recrută şi se recrutează până azi grosul armatei. Nu sarbede discuţii pentru revizuiri şi mai sarbede ale constituţiei (1884);

www.digibuc.ro

ci chestia agrară trebuia să fie cel dintâi punt al unui program politic cu adevărat prevăzător.

De a doua zi după tratatul de la Berlin, trebuiă apoi să păşim la o colonizare ştiinţifică a Dobrogei, întemeiată pe tot ce experienţa altor popoare ne punea la dispoziţie — mai ales că aveam la îndemână minunatul element al ciobanilor Transilvăneni, care colindau cu oile până în Crimea, la gurile Donului şi în Balcani. In loc de protestări platonice şi declamaţii cu privire la «drepturi imprescriptibile» şi alte parigorii, trebuia să croim repede faţada maritimă a statului, alegând puntul cel mai potrivit pentru port, şi chibzuind clădirea unui pod, care să lege cum se cade noul pământ de trupul ţării.

Cu gândul apoi la graniţa falsă dela miază-zi şi la alte graniţe la fel trebuiă imediat să fi pregătit o pleiadă de diplomaţi, care să asigure neamului nostru cea mai vrednică reprezentare faţă de străini. Aducându-ne aminte de vremea când la Pesta erà Bălcescu, la Viena şi Francfurt-am-Main Maiorescu, la Constantinopole Negri, la Paris şi Turin Alexandri, la Berlin Kogălniceanu şi alţii, trebuia să punem în fruntea corpului

www.digibuc.ro

nostru diplomatic bărbaţii cei mai culţi ai neamului, conştiinţele cele mai scrupuloase şi inimile cele mai calde pentru idealul nostru naţional

In sfârşit, pentru a rezolvi atâtea probleme serioase, care cereau cea mai mare încordare sufletească, trebuiă să ne îndreptăm cu tot dinadinsul ochii spre şcoală şi biserică; trebuiă să fi împânzit ţara cu şcoli, nu pentru simpla alfabeţie a scrisului şi citîtului, de care facem atâta caz, ci pentru a trezi conştiinţa marilor greutăţi ale neamului în cel din urmă locuitor al ţării, legându-i sufletul de toate suferinţele noastre în trecut şi de toate speranţele în viitor.

Nu materia, ci ideia trebuie să ne încalzească.

Şi dacă am fi făcut astfel, dacă dela 1880 am fi pus boii înaintea carului; dacă am fi înfrigurat poporul nostru pentru idealul său istoric, continuând tradiţia generaţiei lui Bălcescu-Negri-Kogălniceanu, sântem siguri că alta, cu totul alta ar fi fost desfăşurarea vieţei noastre ca neam şi ca stat chiar şi în partea organizării materiale. Căci, cu gândul pironit la acel scop superior, zilele de prestaţie ne-ar fi dat până azi drumuri cu mult mai ne-

www.digibuc.ro

tede şi mai multe; căile ferate ar fi avut acum la îndemână mai multe vagoane, mai multe locomotive şi magazii; porturile de la Dunăre şi de la mare ar fi fost altfel de cum sânt... alta colonizarea internă, alta administrarea satelor şi oraşelor, alta întrebuinţarea împrumuturilor, gospodăria publică şi chiar cea privată, căci *toate ar fi fost mijloace către scop.* — Chiar şi luptele politice, altele ar fi fost, căci omul se ticăloşeşte numai când îi pui în faţă o ţintă mediocră. Dinpotrivă, când îi înalţi ochii spre un ideal superior, se deşteaptă în el totdeauna partea cea nobilă a simţului de jertfă, nu numai pentru cei de aproape, ci şi pentru cei de departe; nu numai pentru cei de azi, ci şi pentru cei de mâine şi de poimâine.

* * *

In schimb ce-am făcut în toată perioada aceasta de treizeci şi mai bine de ani? Ajuns-am măcar la înflorirea materială, cu care atâţia se tot fălesc?

Credem că sântem aproape de adevăr, afirmând că nici acest scop secundar n'a fost atins. Dovadă finanţele noastre. De la excedente provenite din împrumuturi, bugetul a trecut la dificite cu planuri de li-

www.digibuc.ro

chidare a disponibilităţilor Statului, apoi iar la excedente fictive, bazate pe economii neorganice şi în sfârşit la excedente de noroc agricol, cu cheltueli atât de umflate, încât ne vom găsi iarăşi strâmtoraţi la cea dintâi stagnare a afacerilor, pricinuită de un şir de recolte rele sau de alte împrejurări.

Aşa că cei cu formula organizării interne n'au nici măcar negustorească mângâere a unei reale înfloriri economice.

România poate fi bogată, dar Românul e sărac. Căci nu cifra bugetului şi suma încasărilor, ci proporţia cheltuelilor şi economia «naţională» hotărăşte avuţia ori sărăcia publică, iar plângerea neîncetată contra scumpirii traiului e o dovadă că cheltuelile stau să întreacă puterea de a produce şi în orice caz de a economisi.

Atâta e de adevărat, că chiar pentru înflorirea materială trebuiă pusă tot ideia înaintea materiei.

Şi dacă acesta e bilanţul în partea intereselor egoiste, e lesne de ghicit ce ispravă am făcut în chestiile publice care cereau suflet şi însufleţire.

Armata, factorul esenţial al puterii statului (acum putem vorbi mai liber, căci din fericire aci neajunsurile au fost de curând

www.digibuc.ro

împlinite) armata a mers cum a mers, iar uneori am avut impresia că nu mai merge de loc. Un om de mare autoritate politică, acum doi ani puteà spune în parlament, fără să fie desmințit, că aproape «nici un guvern nu și-a împlinit datoria față de apărarea țării. Dacă a fost nevoe de 2 milioane pentru echilibrarea bugetului, hai să le luăm dela armată; a fost nevoie de 3 mil....? hai să tăiem din echipament; a fost nevoie de economii forțate? hai să trimitem soldații în concediu pe 6 luni...»

Sângerà inima tuturor celor ce iubesc armata, când se gândesc ce absurdă a fost atitudinea noastră față de apărarea țării și ce umiliri a trebuit să îndurăm pentru a plăti cu hrana și muniția soldatului risipa bugetară a cluburilor politice. Urmașii noștri se vor întrebà cu spaimă și indignare: dar n'a fost nimeni care să fi luat apărarea armatei ca temelie a statului, și să-i aducă cu o clipă mai înnainte la realitate pe cei cufundați în gunoiul amănuntelor de partid?

Alături de armată, și țărănimea, pepeniera cea largă a oștirii lor a rămas de asemenea oropsită. La a zecea aniversare a războiului s'a simțit un cutremur (1888)

www.digibuc.ro

şi apoi altele mai mici, până a venit cutremurul cel mare din 1907.... Abia atunci povăţuitorii poporului românesc au început a deschide ochii...

Tot astfel şcoala a mers din erori în erori, biserica din scandal în scandal — şi merge încă. Profesori însărcinaţi cu creşterea tineretului nu se sfiesc în şcoli şi chiar în parlament să ia în bataie de joc cultul şi educaţia religioasă. Bărbaţi politici din toate partidele, cari au făcut teoria moralităţii publice şi a impersonalităţii în afaceri de stat, au apelat pentru îndrumarea educaţiei poporului la oameni fără nici o vocaţiune, care au văzut în şcoală şi biserică o simplă ocazie a vieţii de partid, iar alţii o ocazie de mondanitate sau chiar de satisfacere a intereselor personale.

De colonizarea Dobrogei şi de pregătirea corpului diplomatic nici să nu mai pomenim...

Cu impresii vii, căpătate din viaţa celor ce au avut răspunderi însemnate în stat, cu fapte consemnate în publicaţii oficiale, cu vorbe autentice, care dau faptelor adevăratul lor relief, se vor putea stabili responsabilităţi care să înmărmurească pe cei ce vor cercetă odată perioada dela războiu

www.digibuc.ro

şi până azi. Dar acum nu e vorba de istorie critică, ci de mărturisirea sinceră a greşelilor, tocmai spre a face posibilă îndreptarea lor.

E o datorie deci să mărturisim că în toată epoca de la războiu şi până azi, viaţa noastră publică a păşit alături de realitate. Dacă unul sau altul ne va cită cutare vorbă cu privire la idealul naţional etc etc... îi vom răspunde: de aceea sânt adunări publice şi parlament, pentru ca să se vorbească; dar viaţa statului e hotărâtă de fapte, nu de vorbe. E sigur deci. ori cât de greu ne vine să o spunem, că accentul vieţii noastre publice n'a căzut pe partea idealului, ci în partea quasi-feniciană a gospodăriei, falşificată şi aceea de interesele politicei de partid şi de lozinca *enrichissez-vous*. Iar dacă e nevoe de o dovadă şi mai pregnantă, că această caracterizare e justă, e destul să amintim împrejurarea că, pe când Bulgarii aşteptau declararea războiului, noi aşteptam sentinţa într'un proces de edilitate, care a târât în faţa tribunalelor, nu pe nişte particulari, cum se poate întâmplà ori unde, ci însăşi partidele ţării!

E vădit aşa dar că toată această perioadă reprezintă o fază de umbră în

www.digibuc.ro

desvoltarea neamului românesc. Mişcarea ascendentă, pregătită de marea generaţie de la Bălcescu până la Kogălniceanu, a încetat odată războiul pentru neatârnare şi împlinirea punctelor din programul divanului *ad-hoc*.

Pentru a face deci un pas mai departe, trebue neapărat să legăm firul de unde l'am rupt, să reluăm «ofensiva naţională». Iar pentru aceasta trebue să spunem firesţe, cu toată rezerva pe care o impun împrejurările grele de azi cauzele eclipsei prin care am trecut. spre a puteà găsi şi căile pentru o nouă orientare.

www.digibuc.ro

Cauzele rătăcirii

Am afirmat că de la războiu şi până azi am trăit alături de realitate.

Cea dintăi cauză a rătăcirilor noastre a fost romantismul politic al tinerilor crescuţi în şcolile apusene. Generaţia ce-a urmat Domnilor fanarioţi fusese povăţuită de oameni cunoscători ai nevoilor ţării. Dinicu Golescu sfătuià pe contemporanii săi, ca «furând din cheltuiala luxului» să facă şcoli şi alte îmbunătăţiri pentru norod, căci «prefacere dinspre rău în spre bine nu se poate fără de întâia câştigare a luminii, care îşi iea începerea din învăţătură». El însuşi trecu peste hotar spre a vedeà ţările cu bune întocmiri, iar la întoarcere a dat pildă tuturor nu numai cu vorba, ci şi cu fapta.

De asemenea, e caracteristic pentru generaţia renaşterii, că mai toţi tinerii de seamă din acea epocă se îndreptau spre cariera armelor.

www.digibuc.ro

Bălcescu, Cârlova, Alexandrescu, Kogălniceanu, Cuza, Brătianu şi alţii simţeau în ei mândria de a fi ostaşi. In toiul revoluţiei din Ardeal, inimosul Bălcescu se făcea luntre şi punte să organizeze o legiune. «Voiu umbla a scoate oameni cu puşti şi din Valahia mare şi mică... Aici am mare element între Români şi de-aş avea puşti multe şi un bun general, aş pune o armată de cel puţin 30,000 de oameni». De altfel, necontenit revine în scrisorile către Ghica mărturisirea lui că vreà cu orice preţ să se lupte... Spiritul mişcării lui Vladimirescu pluteà pe deasupra întregului tineret.

Cu totul altă îndrumare va căpăta cugetul celor crescuţi mai pe urmă la Paris. Romantismul revoluţionarilor internaţionali îi va copleşi pe încetul. Pe când Bălcescu nu se sfiea să afirme făţiş: «pun chestia *naţionalităţei* mai pre sus de libertate... mă mulţumesc cu o constituţie cât de strânsă... numai să ne dea mijloace de a da ţării *legalitate*», cei ce se îmbătau cu retorica goală a lui *liberté*, *egalité*, *fraternité*, se credeau chemaţi nici mai mult nici mai puţin, de cât să înceapă din România aplicarea ideilor lui Proudhon despre desfiinţarea proprietăţii

www.digibuc.ro

individuale şi alte utopii. In loc să se gândească la nevoile locuitorilor din principatele ne unite încă, ei intrau în societăţi de carbonari,—ba câţiva au fost implicaţi mi se pare şi în unele atentate anarhiste... Era lesne acum de închipuit ce isprăvi vor face aceşti desrădăcinaţi, îndată ce se vor întoarce în ţara lor.

De altfel, faptele sânt de faţă. Abia împlinisem după mari greutăţi cel din urmă deziderat al Divanului ad-hoc, alegerea unui principe strein, şi, la 8 August 1870, republicanii, cari se jucau de-a revoluţia, cercară la Ploeşti să detroneze pe noul suveran... Apoi, fiindcă Jules Simon spusese în parlamentul francez, *nous voulons une armée, qui n'en soit pas une;* fiindcă Gambetta ceruse «suprimarea armatei permanente, cauza ruinei finanţelor şi a afacerilor naţiunii— isvor de ură între popoare şi ură înăuntru» ; fiindcă Favre, alt rob al frazei, declarase că «naţiunea cea mai puternică e aceea care se va apropia mai mult de dezarmare», din spirit de imitaţie, ucenicii lor dela gurile Dunării ieau aceste tirade drept literă de evanghelie şi se gândesc în ajunul războiului ruso-turc la desfiinţarea armatei noastre permanente! — Cu toate că ideologii, cari

www.digibuc.ro

împedecaseră reorganizarea armatei franceze în 1867, făcuseră după Sédan *mea culpa* în plin parlament, romanticii noştri cântau încă osanale pentru dezarmare... Atât de departe erau de realitate şi atât de flămânzi de retorică revoluţionară !

Puteau astfel de oameni, după dobândirea neatârnării la 1878, să se gândească întâi şi întâi la întărirea armatei, ca mijloc pentru a realizà ţinta istorică a statului românesc ? Sufleteşte le erà cu neputinţă. Pentru astfel de agitatori, oştirea puteà fi cel mult un organ de poliţie internă, „un rău necesar" ; iar pentru urmaşii lor fireşti, socialiştii, cari se ivesc ca partid între 1880 1890, oastea devenì chiar simbol al barbariei şi ţelul firesc al tuturor batjocurilor. — De o continuare a tradiţiei de renaştere naţională nici vorbă nu puteà să mai fie.

De-ar fi trăit pe la 1880 Bălcescu, cel care scriea în anul morţii : «vreau să sfârşesc o operă asupra lui Mihai Viteazul, ca să pun piatra de temelie a unităţii naţionale», ce înstreinat s'ar fi simţit el între conducătorii politicei româneşti de după răsboiu ! Ajuns la maturitatea talentului şi a vârstei, istoricul lui Mihai Viteazul, cu autoritatea celui ce ştià ce înseamnă «Pu-

www.digibuc.ro

terea armată a Românilor», s'ar fi sculat în mijlocul Camerii şi-ar fi sguduit de sigur multe conştiinţe. Ştiind că «Brătienii sunt raţionabili», (scrisoare către Ghica din 6 Februarie, 1850), iar alţii «loviţi cu leuca», el le-ar fi spus categoric: «sa lăsăm deocamdată de lături toate chestiile sociale, să ne apucăm de a creeà o naţie», şi ar fi împins pe Ion Brătianu spre o grabnică întărire a armatei, nu spre deşerte discuţii pentru revizuirea Constituţiei.

In lipsa lui Bălcescu, e drept, s'au găsit şi alţii care să atragă luarea aminte asupra nerodniciei luptelor pentru forme constituţionale; dar, din cauza temperamentului lor academic sau din lipsa unei însufleţiri mai concrete pentru idealul istoric al Românilor, acei oameni politici n'au putut împedică rătăcirea, în orice caz n'au avut energia îndestulătoare, să îndrepte ochii generaţiei de după războiu spre ţelul de căpetenie al statului românesc. De aceea n'au pus în planul întâi al preocupărilor interne nici desvoltarea grabnică a armatei până la limita mijloacelor noastre materiale şi morale, nici n'au îndreptat prin şcoală şi biserică massa poporului spre împlinirea ţintei istorice a întregului neam.

www.digibuc.ro

Avântul din perioada renașterii a fost stăvilit la unii de romantism, la alții de o mediocră concepție feniciană și astfel firul cu trecutul se rupe.

*

Altă cauză a rătăcirii a fost lipsa de cultură istorică, geografică și etnografică a celor mai mulți dintre cârmuitorii noștri.

Granița dela miază-zi este cum este, fiindcă cei ce au contribuit la formarea ei în 1878 nu știeau bine nici ce pierd, nici ce câștigă. De ar fi avut vie în mintea lor lupta de colonizare desfășurată de neamul nostru între Nistru și Dunărea de jos, din vremea acelui «mare, de sine stătător, Roman, Voevod al Țării Moldovii dela munte și până la țărmul mării»; de-ar fi auzit de Vâlcea, Härman, Buhtea, Gangur, Grozea fiul lui Micotă și toți cei ce au trăit și s'au răsboit la Cătlăbuga, Chilia și Cetatea-Albă, și-ar fi știut câte lăcrămi și câtă vărsare de sânge a fost pentru îngustarea hotarului din spre mare până la cel pus de Ferhad Ceauș, pierzând Basarabia nu i-ar fi zis nici unul «petecul dela Chilia» și, în orice caz, ar fi știut ce putea să ceară ca despăgubire.

www.digibuc.ro

De-ar fi cunoscut apoi întinderea şi vechimea seculară a elementului românesc pe malul drept al Dunării, «Românul» dela 28 Ianua 1878 n'ar fi scris :

„Românii se cred destul de răsplătiţi prin faptul că şi-au dobândit independenţa..., şi se mulţumesc cu cuceriri *curat morale*; nu vor să-şi întunece gloria, alergând după cuceriri materiale".

Nu s'ar fi apărat ca de un pănos de bănuiala că vrem să intrăm în Dobrogea :

„In ceeace se atinge că ingeniarii români au studiat sau studiă Dobrogea, aceasta e una din acele calomnii, pe care cu desgust le respinge naţiune;

(„Românul" 2 Martie, 1878).

Să fi trăit Bălcescu, care cunoşteà tot pământul şi neamul românesc, le-ar fi dat mărturisire că din Balcani până în Dunăre n'a întâlnit nici un sat bulgăresc, ci numai sate româneşti; iar despre Dobrogea, unde el se gândise să se aşeze pentru totdeauna, le-ar fi spus categoric :

„Pe acolo ni se deschide un câmp felurit şi bogat, în care putem mult semănà şi mult secerà; şi de care trebue să ne ocupăm cu tot *dinadinsul*". (*Scrisori către Ghica*, 1850).

Dimpotrivă, cei ce cunoşteau malurile

www.digibuc.ro

Senei mai bine decât pe ale Dunării şi trăiau cu gândul mai mult la utopii, decât la realităţi istorice, scrieau cu seninătate :

„De ne-ar da congresul nu numai Dobrogea cu Silistra, ci încă nu mai ştiu câte altele, şi tot încă naţiunea română nu le va primi în schimb pentru Basarabia... România e singurul stat adevărat generos în Europa de azi ; nu primeşte nimica în schimb.—Acesta e ultimul cuvânt al „Românului“.

(*Românul*, 23 Iunie 1878.

In loc de a trage graniţa, trebuiă să declamăm tirada !

Cu «desgustulŭ naţiunii», cu «statŭ generosŭ» şi de-alde astea, firește, hotarul aveà să iasă cum a şi eşit, lăsând cea mai mare parte din elementul românesc dintre Dunăre şi Balcani în prada statului care se întemeià atunci sub «pseudonimul» de Bulgaria, dupa caracteristica expresie a unui contemporan care, ca şi Bălcescu, ştiea se vede că Bulgarii sânt spre Balcani şi dincolo de Balcani.

In sfârşit, de-ar fi cunoscut întinderea neamului românesc, precum şi însemnătatea mării ca limită a unui stat, Dobrogea na'r fi rămas zeci de ani ca un loc viran. — Se ştie că în loc de o colonizare intensivă a provinciei de peste Dunăre şi de pregătirea grabnică a faţadei sta-

www.digibuc.ro

tului spre mare, grija celei dintâi legislaturi după războiu a fost revizuirea constituției.....

*

A treia cauză care a înlesnit rătăcirile după 1878 a fost și eterogeneitatea păturii conducătoare.

Mărturisim că streinofobia nu e o virtute, ci o slăbiciune. Popoarele puternice sunt ospitaliere. Așă am fost noi, și de aceea am primit streini cari s'au lipit de sufletul nostru mai mult decât unii Români. De pildă, întemeietorul facultății de medicina, deși venit de peste hotare, a fost popular în sensul cel mai frumos al cuvântului. Insa aceștia sunt excepții. Raspunderea de toate zilele, grija adâncă de viitorul unei țari n'o pot aveà de cât tot băștinașii. Din nefericire, elementul autohton în România n'a ieșit încă deplin la suprafața vieții publice. Chiar oameni, cari s'au crezut moderni în concepția lor despre stat, au judecat valorile politice după criterii de mondanitate, rentă anuală etc., întocmai ca pe vremea lui Caragea și a întregei perioade fanariote.

Erà deci firesc ca numărul prea mare de streini din pătura noastră conducătoare să agraveze și mai mult materialismul

www.digibuc.ro

politic înăuntru şi pasivitatea în afară. Nici o mirare că, în loc de a ne gândi îndată la chestia agrară ca mijloc de a spori şi întări armata, cele dintâi opere după războiu au fost întreprinderi utilitare. Nici o mirare că în loc de a alege în corpul nostru diplomatic tot ce era mai distins ca cultură şi sentiment naţional, am dus nepăsarea până acolo, încât am împănat ambasadele chiar şi cu elemente dela periferia naţionalităţii, ba am privit uneori însărcinările diplomatice ca obiect de compensaţie pentru conflicte interne de partid. Nici o mirare că şcoala a deviat spre arivism, biserica spre scepticism, politica spre oportunism. Din apa tulbure a protipendadei adunată din cele patru vânturi ale lumii nu era să se facă dintrodată sânge românesc, care să se înfierbânte de grija idealului naţional.

*

In sfârşit, o altă cauză a rătăcirii a mai fost şi falsa noastră concepţie despre viaţa constituţională.

Esenţa regimului constituţional se razemă pe o îndoită selecţiune : Suveranul alege între bărbaţii politici pe cel care i se pare mai potrivit spre a-i încredinţă formarea

www.digibuc.ro

cabinetului, iar corpul electoral aprobă această alegere, dând sau nu majoritate guvernului.

Până la războiu, chemarea cuiva ca şef al guvernului aveà în adevăr înfăţişarea unei alegeri. In fiecare partid se aflau mai mulţi bărbaţi cari, după împrejurări, puteau fi însărcinaţi cu cârmuirea. De la războiu, greutatea aceasta a fost aproape cu totul simplificată: şeful clubului a început *eo ipso* a fi indicat pentru şefia guvernului. Urmarea a fost că toată strategia mişcărilor politice s'a mutat în cluburi. Prin lovituri ca cele din seraiu, şefii încep a fi unşi sau decapitaţi şi vechia luptă pentru domnie, de care voisem a scăpà chemând o dinastie streină, reînvie acuma în lupta pentru şefie, care umple mai toată perioada de umbră de la războiu şi până azi.

Cea dintăi urmare a acestei atitudini a fost paralizarea corpului electoral. Pe vremea Divanului ad-hoc avusesem o reprezentare destul de reală a naţiunii: ţăranii trimiseseră deputaţi ţărani, negustorii — negustori, boierii boieri etc. In parlamentele de la războiu până azi, clubul a suprimat ţara. Şeful care şi-a asigurat puterea în club (şi deci formarea cabinetului) caută să-şi

www.digibuc.ro

asigure alegerile prin satrapi provinciali. Bugetul comunelor şi al statului a trebuit să devină astfel mijloc de influenţă politica. „Gardă pretoriană, la Bucureşti; paşalâc, în provincie", iată în rezumat signatura politicei noastre interne.

Şi aci e locul să îndreptăm o greşală. Cei ce se plâng că ţăranii au fost înlăturaţi de la viaţa politică spun o mare naivitate. Adevărul e că parlamentele noastre n'au mai cunoscut nici negustori adevăraţi, nici proprietari, nici ţărani, ci numai membri ai cluburilor. Alegerea liberă a devenit o excepţie, nu numai pentru opoziţie, ci chiar înăuntrul fiecărui partid, când venea la cârmă. Guvernul tiranisește ţara, clubul tiranisește partidul.

Pe când în generaţia trecută am avut bărbaţi politici cari, ca Negri, au slujit ţara renunţând chiar la domnie şi murind săraci, tipul reprezentativ al perioadei de la războiu până azi a ajuns electorul de moda americană, care cumpără făţiş conştiinţele şi forţează prin toate mijloacele toate situaţiile, numai să ajungă lângă treptele tronului.

Concluzia: cu o direcţie materialistă ca cea de după războiu; cu lipsa de cunoaştere a pamântului şi a poporului româ-

www.digibuc.ro

nesc; cu o pătură cârmuitoare foarte eterogenă, mai trebuià şi această concepţie de constituţionalism cu *laissez-faire*, pentru ca răul să atingă, după cum a şi atins, proporţiile unei paragini ca aceea în care ne-au surprins evenimentele din Balcani.

Evident, educatorii politici ai acestei ţări nu şi-au dat seama că dacă *laissez-faire* e potrivit pe malurile Tamisei, unde toate organele statului au o putere reală, crescută printr'o încordare de veacuri, pe malurile Dâmboviţei *laissez-faire* înseamnă cale liberă tuturor păcatelor bizantine mai ales când abia ieri, alaltăieri am eşit din şcoala Fanarului.

Nici o mirare deci că de la războiu şi până azi am trăit alături de realitate şi, atât înăuntru, cât şi în afară. am fost de atâtea ori surprinşi de împrejurări.

Pe când alţii întindeau faţada statului lor până la marea Egee, împărţind provinciile imperiului turc, noi împărţiam prefecturi şi locuri de deputat ; pe când alţii mobilizau toată energia neamului lor pentru a croi viitorul statului, noi cântaream forţele relative ale grupărilor si cluburilor pentru a hotărî chestii de şefie şi de succesiune la guvern.

www.digibuc.ro

Nu ştim dacă aceste constatări plac sau nu plac — nici nu vrem măcar să ne punem o astfel de întrebare. Destul că ele sunt adevărate. Faptele sunt de faţă, iar noi le subliniem, pentru ca generaţia de azi, dându-şi seama de cauzele rătăcirii, să vadă cum vom putea îndreptă răul, legând iarăşi firul cu marea generaţie a renaşterii noastre.

www.digibuc.ro

Indrumări pentru ziua de mâne

Ziceam că trebue să legăm firul de unde l-am rupt şi să luăm iarăşi «ofensiva naţională».

Pentru aceasta e necesar să ne schimbăm mai întâi felul de a cugetà cu privire la viaţa publică. Idealul istoric al neamului să stea neclintit înaintea ochilor —nu din vanitatea de a ne compara cu alţii, ci din nevoia organică a asigurării statului şi a poporului nostru. Orice îngustare a elementului românesc, de ar fi în colţul depărtatului Maramureş, sau în pusta Ungariei, în Craina Serbiei, în Bulgaria, Basarabia, Bucovina şi chiar în cel mai răsleţ cuib al Aromânilor din peninsula balcanică, să ştim că înseamnă pentru noi o moarte parţială, o scădere a sorţilor de izbândă în viitor.

Ce-a făcut Prusia în 1807, iar mai de curând Japonia, şi chiar primitiva Bulgarie, trebuie să facem şi noi fără cea

www.digibuc.ro

mai mică zăbavă: Să punem înainte ideia de *integrarea* vieţii naţionale, ca o necesitate a progresului cultural şi politic, iar prin şcoală şi armată să pregătim astfel cugetul naţiunii întregi, în cât să fie gata la orice jertfă în momentul hotărîtor.

A venit vremea ca dela patriotismul sporadic şi mai mult verbal al perioadei de umbră prin care am trecut, să păşim la patriotismul faptelor. Profesori de gălăgie naţională am avut destui; ne trebue acum profesori de adevărată energie naţională. Căci naţionalismul nu e o atitudine de ocazie, ci o credinţă şi prin urmare o virtute. Cel care iubeşte cu adevarat poporul său, acela, în momentele hotărîtoare, leapadă dela sine orice preocupare a vieţii de rând. In tăcerea cugetului, el preţueşte ca cevà secundar toate deosebirile de partid şi de interese mărginite la vremea în care trăeşte şi o singură ţintă îl atrage: să deştepte cu vorba şi cu fapta în toţi cei dimprejur grija impersonală pentru ziua de mâne.

Aşà a fost naţionalismul lui Golescu şi altor bărbati de seamă ai renaşterii noastre, şi aşa trebuie să fie din nou, daca voim să reparăm greşelele perioadei de a-

www.digibuc.ro

patie dela 1878 până azi. Când Bălcescu», scriea: «Deschid sfânta carte unde se află înscrisă gloria României...», scrisul lui porneà din însăşi vibrarea sufletului său.

Când Alecsandri ziceà: «De câte ori aud Doina, par'că aud Moldova plângând», în glasul lui se simţea tremurarea unui adevărat fior al inimii.

Când Eminescu a strigat: «Stefane, Măria Ta. . . scoală, la Putna nu mai sta!», . .în sgomotul ce învăluia veselia membrilor Junimei, dintr'o dată a încremenit râsul pe buzele tuturor, şi o umbră de evlavie s'a coborît peste toate sufletele. Căci în deosebire de gălăgia care se împrăştie zădarnic, accentul naţionalismului sincer e totdeauna ascultat, — totdeauna durează şi răsună mai departe.

Spre aceşti mari profesori de energie trebue deci se ne intoarcem ochii şi să indrumăm şi tineretul, care nu poate face încă deosebirea între patriotismul de ocazie şi cel organic, isvorît din tradiţie şi convingeri.

De altfel, graba cu care massa poporului a contribuit şi contribue la sporirea flotei de războiu e o dovadă că mulţimea începe a înţelege idei care erau până ieri rezervate politicei de cabinet. Plugarii mari au înţeles că toată plugăria lor e osândită,

www.digibuc.ro

dacă Dunărea şi Marea nu sânt libere pentru export şi dacă s'ar atinge cineva de faţada statului nostru dinspre Sulina, Constanţa şi Mangalia. Plugarii mici, care iau acum sute de mii de hectare în arendă, şi vând prin cooperativele lor cereale, pentru a răscumpăra de veci pământul închiriat, simt şi ei ce înseamnă Dunărea şi Marea, şi o dovedesc, trimiţând obolul lor pentru flotă, chiar şi cei din mijlocul munţilor, care în viaţa lor poate n'au văzut malul mării.

Idealul nostru de cinci sute de ani: de a stăpâni vadurile Dunării, de a ne aşeza statornic la mare şi a desvolta o viaţă naţională neatârnată, începe azi a fi înţeles şi de păturile largi ale poporului. Atârnă de povăţuitori, ca sufletul nostru să fie deplin trezit.- Acesta va fi cel dintâiu şi cel mai însemnat pas spre ofensiva naţională.

Al doilea pas va fi să ne schimbăm şi concepţia noastră despre politica internă.

Pentru a vindeca crizele materiale şi morale, care au însoţit această perioadă de umbră, unii pun înainte ca leac: revizuirea constituţiei, modificarea cole-

www.digibuc.ro

giilor electorale şi alte reforme de suprafaţă, ca acestea.

Socotim că ar fi o mare pagubă, să repetăm greşala romanticilor dela 1884 care, în loc să croiască statului o bună faţadă economică şi strategică la Dunăre şi la Mare, şi apoi să îndrepte cugetul poporului spre ţinta de căpetenie a statului, s'au apucat de cazuistică constituţională şi de sterpele lupte revizioniste.

Realitatea cea mare în viaţa internă a a unei ţări e sporirea populaţiei şi omogenitatea ei. Dacă un popor creşte şi se lipeşte strâns de pământul său, nici o putere lumească nu-l mai poate desrădăcina. Prin urmare, începând cu măsurile sanitare şi administrative, şi sfârşind cu chestia agrară, partidele noastre aci să-şi arate mai întâi destoinicia: în ofensiva numerică şi economică a elementului românesc în toate colţurile ţării. Aceasta e problema fundamentală a politicii interne.

Apărarea prin discursuri şi legi a proprietăţii mari sau a celei mici e pur romantism. Nici o subtilitate legală nu poate împiedeca proprietatea slabănoagă (fie mică, fie mare) de o cădeà în mânile celui puternic. Vorbele şi teoriile sânt deci de

www.digibuc.ro

prisos;—Casa rurală, dacă renunţă la rolul de proprietar şi se mulţumeşte cu acel de mijlocitor, (cumpărând nu de hatâr, ci numai acolo unde poate vinde pământul la ţărani) va putea deslega în chip sigur greutăţile problemei agrare. Ea trebue, firește, să fie ajutată şi de ridicarea culturală a ţărănimei printr'o şcoală rurală, care să dea sătenilor o pregătire superioară celei de azi.

Atâta în ce priveşte emanciparea economică.

Cu privire la cea politică, observarea e aceiaşi: apărarea prin discursuri şi legi a libertăţii cetăţeanului este earăşi pur romantism. Nici o formă legală, cât de generoasă, nu va impedeca pe cel slăbănog la suflet de a fi robul celor şireţi şi fără scrupul. Prin urmare, mai mult realism. In loc de lupte pentru un *perpetuum mobile* constituţional, care să ne dea iluzia că am făcut cine ştie ce mare ispravă, tipărind in fiecare an legi peste legi, să ne aducem aminte de vorba cinstitului Bălcescu: Mă mulţumesc cu o constituţie «cât de strânsă, numai să ne dea putinţa de a da tarii *legalitate*». Bărbaţii serioşi dela 1848 (poate că tot Bălcescu) între cele trei cuvinte puse pe steagul lor au scris întâi: *Drep-*

www.digibuc.ro

tate în locul franţuzescului «égalité»... Prin urmare, în loc de luptă pentru libertăţi goale, manifestate printr'un vot de hârtie la fiecare patru ani, ţinta cea mai apropiată să fie legalitatea de toate zilele, de care are nevoe în fiece clipă ori ce om trăitor intre oameni, iar diferenţiarea partidelor pe tema liberalismului şi împărţirii colegiilor să fie considerată de aci înainte ca o simplă naivitate. Se ştie doar că constituţia ţării noastre a fost votata de un guvern conservator şi că conservatismul român este atât de liberal, în cât singurul său înţeles a fost împotrivirea contra elementelor radicale, care perdeau din ochi punctul de vedere naţional-românesc. In loc de a se lua după curentul inovatorilor de forme care sclipesc, conservatorii români spuneau şi spun categoric: să ne vedem de cojocul nostru şi să lăsăm la o parte bluza albastră a internaţionalilor democraţiei industriale de aiurea, cu care nu avem nici în clin, nici în mânecă. Pilda lui Bălcescu şi Eminescu să fie o normă şi pentru alţii: după ce au făcut înconjorul întregii culturi contemporane şi au văzut-o la izvoarele ei autentice, amândoi s'au întors cu indoită dragoste spre poporul nostru românesc,

www.digibuc.ro

luptând pentru *conservarea* originalităţi sale. Antiteza dintre C. A. Roseti deoparte Eminescu de altă parte e o realitate istorică peste care nu putem trece.

Aceasta cu privire la idei.

In practică, e drept, atât liberalii, cât şi conservatorii, şi-au manifestat grija lor de emanciparea politică a masselor mai în acelaş chip. Colegiul ţărănesc a fost reprezentat în chip aproape invariabil prin candidaţi impuşi de guvern. Sub apăsarea prefecţilor, primarii aleg delegaţi străini de sat, iar alegătorii rurali, care se mai ostenesc până în sala de vot, ştiu mai dinainte că defilarea lor în ziua alegerii pentru colegiul al III-le e o formă goală, de oare ce majoritatea e mai dinainte asigurata pe cale administrativă. — De ce partidul liberal, care preconizează acum votul universal, n'a dat dovadă de sinceritate politică, alegând numai ţărani la colegiul rural? N'a făcut oare acest partid alegerile din anul memorabil 1907, când mai mult de cât orişicând locuitorii satelor trebuiau să-şi spună *liber* cuvântul?

Este vădit aşa dar pentru ori ce om cinstit, că polemicele din gazete, precum şi calificările şi discalificările pe tema

www.digibuc.ro

tocită a libertăţilor politice nu mai au nici un temeiu real. Pentru cei deprinşi cu atmosfera senină a ştiinţei, singurul criteriu de temeinică diferenţiare între partide e doar ideia de progres: Contribui sau nu cu partidul tău la realizarea progreselor pe care cultura timpului le face cu putinţă? Să ştii atunci că eşti «progresist», adică pe calea cea bună. Altă măsură pentru judecarea activităţii publice nu poate avea valoare temeinică.

Iar criteriul acesta se impune cu atât mai mult, cu cât diferendele politice, începute pe tema programelor, s'au rezolvat în fuziuni şi alianţe care au coborât definitiv prestigiul luptelor noastre de partid.

Astfel s'a ajuns la un compromis care a pus aproape pe aceiaşi linie toate grupările, iar parlamentul din urmă rezumă par'că toată oboseala luptelor noastre din cei din urmă 30 de ani.

După cădere trebue să vină însă înălţarea; ori care ar fi răul, trebue să ne mânecăm pentru bine. Considerând greşelile de până aici şi greutăţile enorme ale Statului, e momentul să revizuim cu deplină sinceritate noţiunea de partid şi să schimbăm tactica. După cum Ungurii

www.digibuc.ro

spre a face față naționalităților, au organizat un singur mare partid care a guvernat zeci de ani, de asemenea și noi, sub presiunea împrejurărilor din afara, trebuc să găsim energia morală de a renunța la încăierările dintre cluburi și să trecem la o selecțiune mai grijnică a valorilor în toate ramurile vieții publice. Parlamentul «de acord», ales acum câteva luni fără nici o tensiune, arată că am putea ajunge de ex. la o stabilitate administrativă «de acord», prin numirea prefecților pe un timp mai îndelungat și alegându i din tot ce au mai bun grupările politice; am putea pe această cale înlătura necesitatea (!) electorală a ilegalităților, a risipei banului public și altor nevrednicii din trecut. Un act de spontaneitate din partea suveranului și a câtorvă conducători politici ar fi îndestulător spre a aduce o radicală reformă internă și a lăsa puterii naționale toată elasticitatea sa în fața marilor evenimente ce așteaptă statul și poporul românesc în afară.

Firește, pentru inițiativa spre o «nouă orientare», suveranul e cel dintâi factor important. Dacă e adevărat că poporul are facultatea constituțională de a-și alege reprezentanții săi în parlament, e tot atât de ade-

www.digibuc.ro

vărat că cea dintâi indicaţie într'o direcţie sau alta, dela suveran porneşte. El alege pe bărbaţii politici care i se par vrednici de a compune guvernul. In sistemul constituţional, regele e *cel dintâi alegător* al ţării.

Prin urmare, dacă e vorba să ne schimbăm concepţia despre politica internă, cel dintâi pas suveranul trebue să-l facă. Şeful statului nostru zicea la 1871 în *Augsburger Allgemeine Zeitung* următoarele:

....Am dobândit încredinţarea că vina nu e nici a mea, nici a poporului în întregimea lui, ci mai ales a celor ce şi-au *însuşit dreptul* de a conduce ţara...

Ar fi însă o *neiertată lipsă de la datorie* de a mai ascunde adevărata cauză a răului şi de a lăsa fără împotrivire *viitorul ţării prada intrigilor de partid.*

Mai. mult de cât ori şi când, e momentul să tragem concluzia acestei mărturisiri. Şefia unui club şi succesele câştigate prin corupţie electorală nu pot să mai fie pentru suveran o indicaţie îndestulatoare ca cineva să dobândească guvernul. In Franţa şi în alte ţări constituţionale, în fiecare partid, capul statului priveşte spre toţi bărbaţii politici mai însemnaţi şi, potrivit cu nevoile momentului, cheamă când pe unul, când pe altul, să ia cârmuirea.

www.digibuc.ro

La noi, renunţarea suveranului la rolul de a alege pe oamenii politici şi preconizarea metodei de a hotârî valoarea cuivà ca om de guvern după rezultatele luptelor din cluburi a dat şefiei de partid un aspect aproape respingător: şeful se înfăţişează ca un cap de facţiune, terorizat sau linguşit de pretorienii săi, ameninţând câte odată împreună cu ei pe suveran şi răsplătindu-i după aceea din bugetul statului.

A venit vremea ca suveranul să-şi aducă aminte iarăşi de scrisoarea din «Allgemeine Zeitung» şi de fágăduielile ei.

Fireşte, nu e uşor acum să cârmueşti vasul, trecând printre Scila şi Charibda. Dar tocmai aici se va vedeà iscusinţa unui educator după regimul constituţional. Căci a lega luntrea la malul pustiu al unui Constituţionalism biurocratic, cu semnături şi contrasemnături, ar fi sa se lase pe veci ţara «pradă intrigilor de partid».

Saint-Simon spune că Ludovic al XIV în anii lui cei buni a pus mâna pe cleşte, când un ministru apuca razna. Timpurile s'au schimbat, azi nu se mai gândeste nimeni la cleşte. Dar, după cum înţelepciunea profesorului se vede întâi de toate în purtarea ucenicilor săi, de asemenea înţelepciunea şi puterea unui monarh con-

www.digibuc.ro

stituţional trebue să se arate mai întâi în alegerea oamenilor politici şi în strunirea lor până la identificarea cu interesele statului,—totdeauna superioare intereselor de partid.

Aceasta e partea suveranului.

In ce ne priveşte, mărturisim că trebue să ne schimbăm şi noi concepţia despre «omul de partid».

Nu de mult s'a auzit această lapidară formulă: pentru ca să ai prestigiu politic «trebue să fii corect în vieaţa privată şi dezinteresat în cea publică».

Rea idee trebuie să fi avut despre starea partidelor şi a societăţii româneşti cel care a pus înainte un astfel de criteriu. Corect în vieaţa privată e dator să fie ori şi cine — chiar cel mai umilit cetăţean al unui stat, iar dezinteresat în viaţa publică trebuie să fie chiar şi cel mai de pe urmă slujbaş, care are de îndeplinit o însărcinare obştească. Nu aci stă însă temeiul prestigiului politic.

Altele şi de un nivel cu mult superior sânt însuşirile celui ce rävneşte să aibă cuvânt hotărâtor în afacerile statului.

Mai întâi, trebuie să cunoască de aproape viaţa poporului din care face parte. Nu e vorba numai de trecut (un cărturar care

www.digibuc.ro

ştie mii şi mii de fapte poate fi un mare iluzionist şi prin urmare un om politic primejdios), ci trebue să aibă şi o clară intuiţie a prezentului, iar aceasta nu se poate dobândi de cât prin nemijlocita atingere cu păturile adânci ale unui neam. «Cine stă într'un ungher şi are abia sfera de inspiraţie a unui paianjen, *a priori* va înclină spre metoda de a lucra a paianjenilor şi, dacă imprejurările îl vor arunca în vre'un colţ al vieţii de stat, el va migăi veşnic în umbră. Va rupe şi va drege multe fire, dar mare înrăurire asupra dezvoltării statului nu va puteà aveà niciodată. Cu astfel de însuşiri, cineva poate ajunge la oarecare relief numai în epocile de stagnare sau decadenţă — după cum şi paianjenii trăesc mai ales în ruine şi în cladiri pustii... Dimpotrivă, marii realişti, cei care au modelat energic viaţa poporului lor, au fost totdeauna cunoscatori adânci ai masselor, şi au simţit în sufletul lor repercutarea tuturor simţirilor profunde ale neamului din care făceau parte.»

In al doilea rând, bărbatul de stat trebue sa fie în cel mai înalt grad impersonal. Căci «poţi fi un om cu bune sentimente asupra poporului tău, dar dacă vanitatea te face să pluteşti cu toate vân-

www.digibuc.ro

turile, în toate direcţiile, numai ca să ai popularitate; dacă tot ce vine de la tine e bun, iar ceea ce vine de la alţii e totdeauna rău,—nu eşti şi nu vei putea fi o personalitate de seamă în viaţa publică a ţării tale.

Poţi fi de asemenea o mare putere intelectuală, dar dacă mania originalităţii te va împinge la atitudini riscate şi la vorbe nesocotite, nu vei ajunge un adevărat om de stat, căci statului nu-i trebue originalităţi, ci totdeauna realităţi scrupulos chibzuite.»

Poţi fi dimpotrivă, cumpătat în multe şi chiar în toate. Dar dacă slăbiciunea voinţei, nestatornicia, sgârcenia, snobismul sau alte scăderi îţi umbresc caracterul, nu eşti şi nu poţi fi un adevărat om politic. Caci un singur defect poate neutralizà uneori chiar cele mai mari însuşiri. Din creştet până în tălpi, Achile erà ercul cel mai viteaz dintre toţi; la câlcâiu însă erà vulnerabil, şi de acolo i s'a şi tras moartea.

Prin urmare, prestigiu politic adevărat nu poate aveà decât acela care, pe lângă o reală cunoaştere a vieţii întregului său neam, mai are şi un caracter invulnerabil, iar aceasta nu se întâmplă de cât la cel

www.digibuc.ro

ce dovedeşte o adevarată lepădare de sine. «După cum artistul creator nu se poate ridica peste ceea ce e contingent şi vremelnic, decât prin jocul liber al imaginaţiei care îl pune nemijlocit faţă cu veşnicia, de asemenea şi în viaţa politică, numai prin uitarea deplină a oricărui calcul de vanitate sau interes personal se poate ridica cineva la priceperea şi înfăptuirea scopului istoric al unei naţiuni. Abia identificarea cu marile interese ale unui neam dă aşà dar pecetea unei mari personalităţi politice. De aceea, în loc să începem de la însuşiri comune, ca corectitudinea familiară şi altele ca acestea, vom porni de la cele mai de seamă şi vom zice: adevărat om de stat este numai acela care în epoca sa împlineşte o mare menire a statului şi a neamului său. Renumele care se intemeiază pe succese electorale, şefie de cluburi şi de alde astea nu preţueşte uneori nici cât prestigiul modest pe care îl poate dobândi orice om «corect în viaţa privată şi dezinteresat în cea publică».

*

In sfârşit a venit vremea să vedem cu alţi ochi şi politica externă. Cugetarea noastră a suferit în această privire o

www.digibuc.ro

îngustare progresivă. Pe când bărbaţii de seamă din perioada renaşterii cuprindeau în socotelile lor politice situaţia întregului neam şi păstrau contactul cu factori politici de peste hotare, atât români, cât şi străini, în vremurile din urmă orizontul capilor de partid s'a restrâns aproape numai la afacerile interne, iar orientarea externă a fost mărginită mai numai la fraza stereotipă: relaţiile noastre cu puterile străine etc. etc. O atonie desăvârşită a cuprins sufletul românesc şi mulţi au avut impresia deprimantă, că România ar fi satelitul fără nici o iniţiativă al altor puteri. Evident o mare scădere...

Dacă în această perioadă evenimentele au lipsit oamenilor sau oamenii evenimentelor, e o întrebare la care nu răspundem aci. E sigur însă că renunţarea oamenilor politici de a ţineà în evidenţă an cu an nevoile politicii noastre externe şi lăsarea întregii răspunderi pe seama regelui, a fost o enormă greşeală. Căci chiar cel mai genial om, la urma urmei e tot om, cu însuşiri legate de temperament, vârstă, sănătate, etc. Şi e totdeauna o temeritate să laşi corabia în voia valurilor, cu un singur pilot. Cu o astfel de chibzuinţă era firesc să adormim sau să fim ador-

www.digibuc.ro

miți, și să nu simțim puiul de urs care jucă în vecini. - Că s'au înșelat și alții, nu e pentru noi nici o mângâiere. Cei ce aveau mai mult datoria să vegheze asupra intereselor noastre eram noi, Românii; noi trebuiă să fi știut mai bine decât toți și puterile și slăbiciunile celor dimprejur.

De aceea, aprecierea relațiilor noastre externe va trebui să cadă de acì înainte în sarcina tuturor factorilor constituțional răspunzători. Căci, oricare ar fi greșelile discuției, ele vor fi neasemănat mai mici decât ale tăcerii.

Cu privire la orientarea de mâne, socotim însă că e necesar să relevăm și un fapt de ordin mai general. De multe ori, politica se conduce de idei vechi. Findcă Alexandru Macedon a tăiat nodul gordian cu sabia, mulți au iluzia că toate nodurile trebue numai decât tăiate. Este însa și o altă metodă care de vre-o zece ani a dat rezultate neașteptate. Cine ar fi crezut după Fașoda, că Franța va mai câștigă măcar un petec de pământ în Africa, din cauza dușmăniei engleze? Și totuși, de curând ea a pus mâna pe un mare imperiu, în ciuda Germaniei pe care unii Francezi o priveau în timpul conflictului dela Fașoda aproape ca singurul sprijin posibil în contra Angliei!

www.digibuc.ro

Cine a făcut cu putinţă acest paradox, ca, chiar Marea-Britanie să înlesnească antagonistei sale din Africa ocuparea unui întins teritoriu tocmai lângă Gibraltar, nodul vital al puterii engleze? Minunea aceasta s'a realizat prin acea politică de «entente» a lui Eduard al VII care, în câţiva ani, a mutat firile diplomaţiei mai mult decât făcuseră alţii în toată lunga domnie a reginei Victoria. Iar formula sună aşà: te supără un nod, în loc a te opinti să-l tai, cu primejdia de a-ţi ştirbi sabia, leagă-l mai bine de alte noduri şi scapă-te astfel de strângerea lui imediată.

Fireşte, n'avem toate elementele spre a aprecià exact, dacă statul nostru trebue sau nu să tae cutare nod care îl apasă. Avem însă sentimentul că prin politica noastră unilaterală, am pierdut din vedere multe alte posibilităţi care ne-ar fi păstrat neatinsă şi onoarea faţă de prieteni şi interesul faţă de cei ce nu ne erau prieteni. Războiul balcanic e doar o aplicare a formulei lui Eduard VII alături de noi, dar fără noi şi până acum în contra noastră.

Insă lecţia nu trebue să fie perdută. Dacă nici Anglia, apărată de o formidabilă flotă şi de poziţia sa, n'a mai putut stăruì în tradiţia unilaterală a unei

www.digibuc.ro

«splendide izolări», cu atât mai mult nu mai poate fi unilaterală atitudinea statelor mici, când împrejurările etnografice şi politice le permit aplicări ale formulei de „entente". Dacă şi viespile din Balcani s'au putut împăcà în vederea unei acţiuni comune, ce n'am fi putut face şi noi cu o astfel de metodă întrebuinţată la timp...?

Ceea ce nu s'a făcut însă nu înseamnă că nu se mai poate face. Trei sunt pentru România centrele de atracţie: La miazăzi Statele-balcanice, de care ne leagă un element românesc foarte însemnat. In peticăria etnografică din peninsula Balcanilor e încă posibilitate de creit şi răscroit...

La răsărit, avem un imperiu ce cuprinde jumătate din ţara Moldovei. Dar cooperarea dela 1878 a lăsat în sufletul nostru mari îndoieli....

La apus e o împărăţie cu o treime din neamul românesc şi aproape jumătate din pământul românesc. — Unii factori politici din Austro-Ungaria ne îmbie făţiş la o legătură federală cu această monarhie. Păstrând ce avem dela Suveran până la soldat—şi adăogând tot elementul românesc din Bucovina şi Ungaria, am face, cred ei, în această direcţie un mare pas către viitor, fără nici o jertfă de sânge.

www.digibuc.ro

Oricare va fi însă orientarea noastră, e sigur că nu noi Românii vom luà de aci înainte rolul de «splendidă izolare», pe care l-a lepădat până şi puternica Anglie. Şi nici procură altora nu ne vom gândì să dăm. Ne-am izbit cu capul atât de rău de pragul de sus, încât va trebui de aci înainte să privim în jos şi în lături la fiecare pas, aşa cum ne va povăţui interesul statului nostru.

*

Acestea sunt încheierile, cari rezultă dintr'o privire sumară a faptelor celor mai însemnate dela războiu şi până azi.

Rămâne, în grelele împrejurări de acum, să vedem: mai întâi, câţi dintre contemporanii noştri sunt în stare să scape din reţeaua de greşeli, în care ne-am învârtit atâta vreme. Ne dăm bine seama că celor ce au fost obişnuiţi să fie numai ascultaţi, le vine azi greu să asculte. Saint-Simon relatează un amănunt foarte caracteristic despre gradul la care se poate urcà ifosul omenesc. «Din înălţimea cerurilor, El (delfinul) nu priveà oamenii decât ca pe nişte atomi, cu care nu aveà nici o asemănare, — ori cine ar fi fost». Şi aşa de şubredă e firea omenească, încât şi cei ce se apropie numai vremelnic de treptele

www.digibuc.ro

unui tron încep şi ei să se creadă nu numai înţelepţi, dar cu vremea chiar infailibili. Nevoiaşi sufleteşte între cele patru ziduri ale gospodăriei; cârmuiţi uneori de oameni de afaceri, de metrese şi chiar de slugile lor, îndată ce e vorba de afacerile publice se cred «pivot» al situaţiilor, mari financiari, educatori politici, pilde de caracter — într'un cuvânt: oameni providenţiali, iar când se mai adaogă prezumţia că infailibilitatea creşte potrivit cu scara anilor, atunci răul poate atinge proporţii în adevăr primejdioase.

Cine a venit cu o minută mai de grabă pe faţa pământului, se crede mai înţelept de cât toată omenirea ce a văzut mai târziu lumina soarelui.

Pentru umorişti, închipuiri ca acestea pot fi un izvor de nesecată distracţie; pentru cei ce se simt însă lipiţi de toate grijile neamului lor ca întregime etnică, astfel de amăgiri sunt dătătoare de fiori, căci în ele poate fi punctul de plecare al unor mari nenorociri publice. De aceea, la întrebarea: câţi dintre contemporanii noştrii vor avea puterea ca să-şi schimbe felul de a gândi, recapitulând toată perioada de la Plevna până la Ceatalgea, vom răspunde amintind doar cuvântul potolitului Maeterlink:

www.digibuc.ro

«Ar fi o norocire, dacă cei ce ajung în vârsta bărbăţiei şi a bătrâneţei ar învăţa să se înalţe până la neştiinţa luminoasă a tineretului». Să nădăjduim însă, că cei ce au ajuns la jumătatea drumului şi cei care am scăpătat spre partea umbrită a vieţii, vom avea tăria de cuget să mărturisim cu umilinţă că în toată perioada de la războiu şi până azi, în ce priveşte armata, colonizarea Dobrogei, chestia agrară, şcoala, biserica, diplomaţia... şi în genere interesele statului, am trăit alături de realitate. Ne măgulim apoi cu speranţa că acelaş va fi şi sentimentul acelora cărora bătrâneţea le-a adăogat în loc să le scadă seninătatea.

Şi atunci, jertfind cu toţii tot ce va trebui spre a trece greul moment de azi, vom întoarce ochii fără nici o amărăciune spre noua generaţie crescută în gândul unei apropiate ofensive.

Rămâne numai să vedem, cine va putea întrupa mai deplin cugetul cel nou. Acela, concentrând ca într'un focar toate energiile poporului românesc, să tae nodul dacă va trebui tăiat; să l lege de altele, dacă va trebui să fie legat, şi să facă din viaţa sa atât privată cât şi publică sim-

www.digibuc.ro

bolul idealului istoric al întregului neam românesc.

Acela va fi «omul situației»; cu acela vom inaugurà noua eră de spornică ofensivă națională.

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro